

УДК 070:621.396.71

Дар'я Головешко

**ПЕРЕДАЧА «ОБЛАСНІ ВІСТІ» ЗАПОРІЗЬКОГО
ОБЛАСНОГО ДЕРЖАВНОГО РАДІО 80-Х РОКІВ ХХ СТ.:
ПИТАННЯ ІНФОРМАТИВНОСТІ**

В статті розглядаються випуски новин Запорізького обласного радіо 80-х років ХХ ст. Автор аналізує ступінь заангажованості, інформативність, географічну локальність та тематику повідомлень.

Ключові слова: випуск новин, Запорізька область, інформація, повідомлення, радіо.

В статье рассматриваются выпуски новостей Запорожского областного радио 80-х гг. ХХ ст. Автор анализирует степень заангажированности, информативность, географическую локацию и тематику сообщений.

Ключевые слова: выпуск новостей, Запорожская область, информация, сообщение, радио.

The article deals with the news of zaporozhzhya region radio 1980–1988 years. The author analyzes involvement, informativity, geographic location, subject of news.

Key words: news, Zaporizhzhya region, information, message, radio.

Інформування населення — одна з основних функцій засобів масової інформації, тому не дивно, що випуск новин — перше, що в 1939 р. почули зі своїх радіоприймачів слухачі Запорізького обласного радіо [7, 10]. І протягом усіх наступних років саме інформаційні випуски лишалися візитівкою державного радіо, часто єдиним джерелом актуальної інформації для мешканців Запорізької області.

Зважаючи на державну форму власності Запорізького обласного радіо, воно завжди тою чи іншою мірою було «рупором» радянської влади, що не могло не позначитись на змісті повідомлень. Тому постає необхідність проаналізувати інформаційні випуски новин державного радіо, перш за все — дослідити на предмет тематики, географічної локації, інформативності, виокремити специфічні риси [8, 35].

Хронологічні межі дослідження — 80-ті роки ХХ ст. — складний та неоднозначний період: якщо його першу половину можна вважати «класичною радянською», то друга половина — вже часи перебудови. На думку науковця О. Александрова, продуктивність публіцистики (на нашу думку, і інформаційних жанрів журналістики також) різко зростає за часів історичних переломів, а отже обраний хронологічний період є цікавим для вивчення [1, 7–8].

Темі теорії та історії українського та радянського радіомовлення приділяли увагу такі науковці, як О. Гоян, В. Лізанчук, І. Мащенко, В. Миронченко, В. Набруско, Ю. Усенко та ін. Так, І. Мащенко у книзі «Енциклопедія електронних мас-медіа: В 2 т. Т. 1. Всесвітній відеоаудіолітопис: Дати, події, факти, цифри, деталі, коментарі, персоналії» відтворює розвиток телерадіомовлення у світовому масштабі. З'ясування актуальних питань історії та сучасної практики українського телебачення стало предметом дисертаційних досліджень М. Бурмаки, В. Гоян, І. Пенчук, І. Победоносцевої, С. Янішевського та ін.

Інформація про історію розвитку радіо Запорізької області доступна архівним матеріалам місцевої періодики, зокрема газетам та журналам «Запорізька Правда», «Индустриальное Запорожье», «Работник связи». Сценарії випусків новин доступні завдяки Запорізькому обласному державному архіву.

Мета статті — проаналізувати випуски програми «Обласні вісті» 80-х років ХХ ст. Реалізація мети передбачає розв'язання наступних завдань: відстежити тематику, локальність новин, ступінь заангажованості, а також інформативність.

Результати. На початку 80-х років головна редакція підготовки радіопередач мала шість відділів: редакція партійного життя, редакція пропаганди, редакція промислових передач, редакція сільськогосподарських передач, редакція інформації, редакція художніх передач.

У редакції інформації працювали як правило три співробітника редакції та старший редактор. У 80-х роках головними редакторами обласного радіо були О. Воленко, В. Єременко, М. Бордюжа; відділу інформації — М. Литовченко, В. Манжура, А. Бачуріна. Репортери — О. Чипігін, Ю. Ботнер, Г. Кругляков, В. Сігарєва, І. Скляр, О. Головинський, Г. Тимошенко, В. Панфилов, В. Сорока, Ю. Василенко, В. Вардидзев, В. Сімічич, В. Кузнецов, Ю. Лісовий та багато інших

радіожурналістів. Читали повідомлення незмінні диктори — Алла Морозова та Василь Федина.

За словами колишніх співробітників Запорізького обласного радіо 80-х років, вони мали розгалужену систему інформаторів про інформаційні приводи: регулярно по п'ятницях різноманітні міські та обласні установи (обком партії, радгоспи, обласний виконавчий комітет та ін.), заводи та підприємства планували свою роботу на наступний тиждень та сповіщали про це журналістів, адже почути про себе чи своє робоче місце по радіо вважалося за велику честь.

У середньому за день радійники готували новин значно більше, ніж було потрібно — про всяк випадок, адже кожна інформація перед виходом в ефір проходила обов'язкову цензуру в кілька етапів: Запорізьке обласне управління по охороні державний таємниць та Запорізький обласний телерадіокомітет. Хронометраж випусків також залежав не від волі запорізьких радійників, а від наказу Держтелерадіо, в середньому від 10 до 25 хвилин.

Висвітлення теми трудових перемог, «стаханівського» руху є унікальною рисою радянського медіапростору. Запорізьке обласне радіо яскраво демонструє цю особливість. Так, у вечірньому випуску новин 14.03.1984 р. з семи повідомлень чотири оповідають про виконання чи перевиконання планів на підприємствах чи у колгоспах. Інформативність, практична цінність для слухачів від таких новин є сумнівною, а тим більше, коли повідомлення складається навіть не із звіту про результати роботи, а з планів, як перша новина вечірнього випуску від 14.03.1984: «...Високі рубежі намітили на день свята праці члени комсомольського колективу верстатників під керівництвом Вадима Колесникова з механічного цеху номер тридцять два. Зокрема, у ході “Червоної суботи” молодь вирішила завершити виконання завдань чотирьох місяців...».

Шість новин з десяти у випуску від 18.02.1980 зроблені в «ударницько-стаханівському» стилі. Із них більшість, на нашу думку, не є релевантним для слухачів, не містять інформації, яка сприяє розширенню світогляду чи розумінню стану розвитку рідної області. Так, першим повідомленням у випуску є так звана «дошка пошани», на яку занесли фасувальницю мелітопольського виробничого об'єднання «Райдуга» Варвару Шубочкіну. «Сьогодні ми заносимо на неї фасувальницю мелітопольського виробничого об'єднання “Радуга»

га” Варвару Лаврентіївну Шубочкіну. Бригада, яку вона очолює, завдання п’ятирічки завершила за чотири роки. Продукція виробляється лише високої якості. Змінні завдання щодня виконуються на сто двадцять п’ять — сто тридцять процентів. Досвід бригади Шубочкіної по організації виробничого процесу широко вивчається і застосовується в об’єднанні» [2, 2]. Втім, коли подібна новина містить цікавий інформаційний привід та корисну інформацію, це частково нівелює традиційний «ударницький» стиль. Приміром, третя новина у випуску 18.02.1980 сповіщає про одержання першої продукції на коксохімзаводі. Повідомлення містить інтерв’ю із начальником першого коксового цеху, «бекграунд» події, є фактична інформація про відмінність батареї від інших в Україні, а також, що цінно, практичне значення новобудівлі: «...На ньому, наприклад, вперше в коксохімії був здійснений комбінований обігрів коксовим та доменним газом, що забезпечить високу економічність виробництва. Повна реконструкція підприємства дасть можливість забезпечити домни заводу “Запоріжсталь” паливом, третина якого поки завозиться із інших районів країни. Крім того, перехід на місцевий кокс дозволить металургам щоденно вивільнювати для народного господарства десятки тисяч вагонів» [2, 4].

Відомо, що будь-яке новинне повідомлення має містити цікаву, актуальну та суспільно-корисну інформацію, бути релевантним та інформаційно насиченим. При цьому, цікавий інформаційний привід ще не гарантує цікавості самої новини, адже релевантності можна досягнути лише за умови повного розкриття змісту події. Так, «сухий», беззмістовний звіт в інформаційному випуску, який вважається недопустимим явищем в сучасній українській новинній журналістиці, був поширеним явищем в радянський період. Так, вечірній випуск новин від 1.12.1988 починається повідомленням про сесію народних депутатів обласної ради [4, 1]. Новина містить у собі лише зазначення частини піднятих на засіданні, імен та посад доповідачів. Жодні практичні пояснення результатів сесії, її користі, значення для запоріжців, перспективи прийнятих рішень відсутні.

Зустрічаються у новинах Запорізького обласного радіо і практично «зашифровані» звіти: «Завдання партійних організацій і трудових колективів, що впливають з рішень позачергового лютневого (1984) Пленуму ЦК КПРС і промови на пленумі К. Черненко обговорили

сьогодні учасники пленуму Комунарського райкому компартії України. В обговореному питанні прийнято відповідне рішення. Із доповіддю виступив...» (Вечірній випуск новин від 14.03.1984 р.) [5, 51]; «Вчора відбувся черговий пленум обкому комсомолу. Його учасники розглянули завдання комсомольських організацій області по участі в реалізації Продовольчої програми СРСР, положень і висновків, висловлених у доповіді... З доповіддю на пленумі виступив... В обговореному питанні прийнято відповідну постанову» [3, 9]. У новинах повідомляється, які саме поважні партійні діячі взяли участь у заході, але що саме обговорювали — лишається загадкою, ніби переважна більшість слухачів пам'ятають рішення пленуму ЦК КПРС і усі промови, а також передбачають, які «відповідні» рішення могли бути прийняті.

Звітно-виборні збори партійних організацій висвітлювались подібним чином: в яких парторганізаціях звітувались, хто з високопоставлених партійних чиновників прийняв участь. Інформація про конкретні результати, користь цих зборів — відсутня, половину повідомлення займають назви посад: «...В роботі цих зборів взяли участь товариші — другий секретар обкому компартії України Причкін, секретар обкому обкому партії Адзерихо» і т. д. [6, 2].

На нашу думку, за відсутності релевантної інформації, імена посади виступаючих у подібних звітах не несуть ніякої цінності для слухачів, адже результати їх рішень, основні тези виступів все одно не висвітлені.

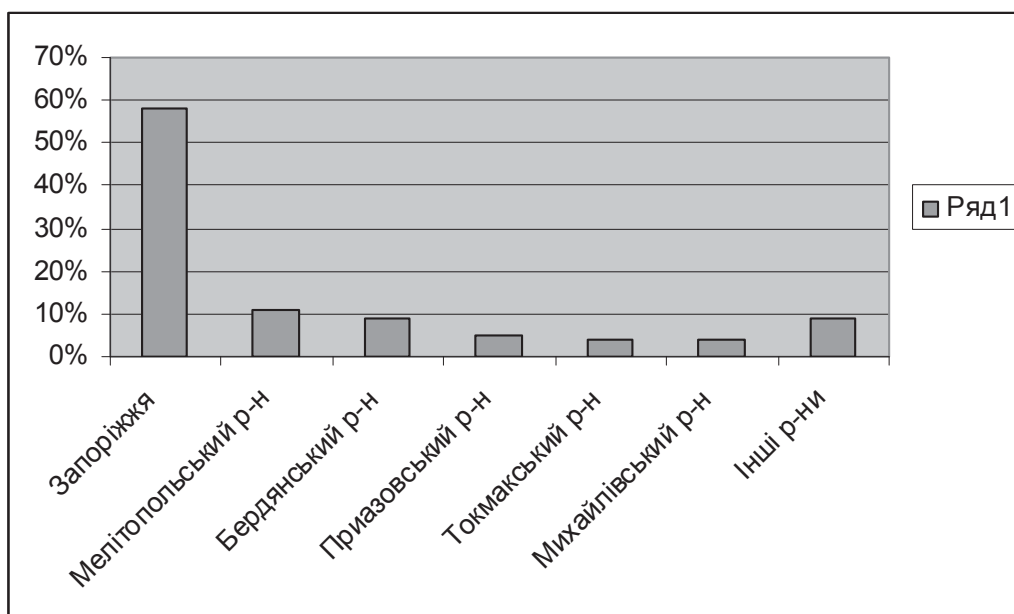
Суттєвою вимогою до новин обласного значення є їх географічна розгалуженість, висвітлення життя райцентрів, селищ. Проаналізуємо у відсотковому співвідношенні, наскільки редакція інформації намагалася задовольнити інформаційні потреби мешканців усієї Запорізької області (діаграма).

Згідно отриманими результатами, більшість новин надходила з обласного центру, а також з Мелітопольського, Бердянського, Приазовського, Токмацького та Михайлівського районів. Втім, слід зазначити, що 20 найбільших населених пунктів області так чи інакше були представлені у випусках обласного радіо у 80-ті роки.

Повноцінний інформаційний випуск вимагає різноманітність тематичного наповнення. В. Миронченко в підручнику «Основи інформаційного радіомовлення» поділяє інформаційні повідомлення за тематикою на політичні, економічні, наукові, культурні, пра-

вові, соціологічні, статистичні, релігійні [7]. Згідно із результатами проведеного аналізу, 2/3 усіх повідомлень присвячені виробництву, а саме — важкій промисловості та сільському господарству. 1/3 новин — спортивні новини, що присутні наприкінці кожного випуску, партійні звіти, будівництво, соціальна сфера, культура, екологія. Випуски повідомлень, зважаючи індустріальний-промисловий статус обласного центру, можна було б вважати достатньо різноманітними. Проте, слід зазначити, що велика частина новин про сільське господарство, соціальну сферу та виробництво мали ідеологічний характер, сповіщали про «ударницькі» результати, «дошки пошани», а отже — не несли інформаційної цінності.

Діаграма

Підсумовуючи, робимо *висновок* про наявність специфічних ознак в інформаційних випусках запорізького обласного радіо 80-х роках ХХ ст., характерних для радянського журналістського дискурсу. Так, поширеними були повідомлення у формі «дошок пошани», новини про трудові досягнення, «стаханівські», «ударницькі» подвиги. При цьому завжди підкреслювалась партійна приналежність героїв матеріалів.

Яскравою особливістю радіоповідомлень 80-х років відзначаємо повідомлення у формі звітів, в яких зазначався лише факт події (пле-

нума, зборів, засідань), імена та посади виступаючих, і дуже рідко — тема доповіді. Отже, після отримання такої інформації слухач не мав можливості скласти враження про події, зробити для себе певні висновки та навіть просто замислитись на актуальну тему.

Географічно повідомлення стосувались переважно обласного центру, меншою мірою — Мелітопольського, Бердянського, Приазовського, Токмаківського, Михайлівського районів.

Більшість проаналізованих інформаційних випусків є декодованими: за стилем мовлення, лексикою вони є зрозумілими для слухачів, в них відсутні професійні терміни; життєві сюжети, що зображуються у повідомленнях, є звичними для реципієнтів. Мовлення велось переважно українською мовою. Втім, більшість повідомлень, створених у формі «партійних звітів» є незрозумілими через відсутність пояснень та зловживання мовними кліше як «прийнято відповідне рішення», «завдання, що впливають з рішень Пленуму».

Тематично переважна більшість повідомлень (2/3) присвячена промисловості та сільському господарству, меншою мірою були присутні новини економіки, будівництва, екології, культури, соціальної сфери.

На підставі проведеного аналізу, помітний брак конфліктних, проблемних тем у повідомленнях, а відповідно до цього — відсутність протилежних поглядів. Позитивним моментом цього спостереження є така характерна ознака інформаційних випусків 80-х років ХХ століття, як відсутність негативної, шокуючої інформації, що є проблемою сучасного медіапростору. Натомість матеріали випусків державного радіо 80-х років мали життєствердний оптимістичний характер, що впливало з тогочасної державної інформаційної політики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Александров О.* Базова модель публіцистичної комунікації / *О. В. Александров* // *Діалог : Медіа-студії : зб. наук. праць* / [відп. ред. Александров О. В.]. — Одеса : Астропринт, 2012. — Вип. 15. — С. 7–16.
2. ДАЗО. — Ф. Р — 1227. — Оп. 4. — Спр. 83. — арк. 1–17.
3. ДАЗО. — Ф. Р — 1227. — Оп. — 4. — Спр. 353. — арк. 9; 104–113.
4. ДАЗО. — Ф. Р — 1227. — Оп. — 5. — Спр. 141. — арк. 1–17.
5. ДАЗО. — Ф. Р — 1227. — Оп. — 4. — Спр. 595. — арк. 47–55.
6. ДАЗО. — Ф. Р — 1227. — Оп. — 4. — Спр. 862. — арк. 47–55.

7. *Миронченко В.* Основи інформаційного радіомовлення : підручник для студ. ун-тів спец. «Журналістика» / Інститут змісту і методів навчання ; Київський університет ім. Тараса Шевченка. — К. , 1996. — 438 с.
8. *Прохоров Е.* Введение в теорию журналистики : учеб. для студ. вузов / Е. П. Прохоров — 7-е изд., испр. и доп. — М. : Аспект Пресс, 2009. — 367 с.
9. *Федина В.* І голос той, і ті слова... / В. Я. Федина. — Запоріжжя : Дніпровський металург, 2006. — 300 с.

Одержана 31.01.2013